

**VALORILE MORALE ȘI PRINCIPIILE DEFINITORII ALE DEONTOLOGIEI
PROFESIONALE A EXECUTORULUI JUDECĂTORESC**

**MORAL VALUES AND DEFINITORY PRINCIPLES OF THE PROFESSIONAL
DEONTOLOGY OF THE BAILIFF**

Capcea Valeriu, *doctor habilitat în filosofie, conferențiar universitar, șeful Secției Nord a Academiei de Științe a Moldovei*, **Gora Mădălin**, *executor judecătoresc, Cluj-Napoca, România*.

This article examines the most important moral values and defining principles of the professional ethics of the bailiff : responsibility, fairness, dignity, justice, freedom, independence, impartiality, integrity, loyalty. Particular attention is paid to justice (duty) involving legality, equality and fairness. At the same time, the principles of independence, integrity, honour, etiquette, politeness, loyalty, etc. and how they must manifest themselves in the work of the bailiff are also analysed.

Keywords: *moral values, ethical principles, duty, dignity, freedom, integrity.*

Într-o societate democratică rolul deontologiei pentru profesiile juridice este unul fundamental din cauza că are menirea de a face ca ele să funcționeze pe principiul supremației legii, de promovare a drepturilor și libertăților omului.

Sistemul de executare din România și Republica Moldova (RM) este fundamentat pe postulatul că principala funcție a executorilor judecătorești o constituie realizarea interesului public a cetățenilor, a apărării drepturilor și libertăților fundamentale ale acestora. În acest sens, a fost adoptată decizia de liberalizare a profesiei de executor judecătoresc, cu condiția că această profesie să respecte standardele de calitate. *Uniunea Națională a Executorilor judecătorești din România* și *RM* sunt instituțiile care asigură implementarea standardelor de calitate de către executorii judecătorești în cadrul executării hotărârilor judecătorești. Pentru aceasta, în cadrul camerelor teritoriale funcționează comisiile de deontologie, care au menirea să șlefuiască în mod continuu standardele de calitate pentru profesia de executor judecătoresc, să interacționeze cu executorii judecătorești pentru asigurarea respectării standardelor de calitate.

Deontologia profesională a executorului judecătoresc din cele două state românești este fundamentată pe valorile de responsabilitate, echitate, demnitate, dreptate, libertate și pe principiile de independență, imparțialitate, integritate, loialitate etc. Executorii judecătorești și asociațiile lor profesionale, urmează ca, în mod continuu, să fie preocupați de analiza și însușirea standardelor privind conduita executorului atât în cadrul profesiei de executor judecătoresc, cât și în afara ei [a se vedea: 7].

În opinia eticianului român Stelian Stoica, valorile morale, desemnează scopuri sociale și atitudini umane preferențiale: responsabilitate, echitate, demnitate, dreptate, libertate etc. [9, p.

79]. Ele structurează, prin umanizare, sensul vieții. Deontologia executorului judecătoresc, în viziunea noastră, este axată pe trei categorii de valori: „dreptatea” (din care emană datoria), „libertatea” (din care provine responsabilitatea) și „demnitatea” (care se află într-o legătură dialectică cu integritatea).

Celebrul filosof german Immanuel Kant, în lucrarea *Critica rațiunii practice*, a dat o definiție certă noțiunii de „datorie”, care este cea mai importantă valoare morală ce trebuie să determine activitatea profesională a juriștilor: „Datorie! Tu nume mare și sublim, care n-ai nimic plăcut în tine ce ar ispiti prin măgulire, ci care ceri supunere, dar nici, spre a mișca voința, nu ameninți cu nimic ce ar trezi în suflet teama firească și ce ar înfricoșa, ci statornicești numai o lege, care-și găsește de la sine intrarea în minte, dobândindu-și, totuși, chiar împotriva voinței venerație (deși nu totdeauna urmare), înaintea căreia amuțesc toate înclinațiile, deși în taină uneltesc împotriva-i: care îți este obârșia vrednică de tine, și unde se găsește rădăcina nobilei tale origini, care respinge cu mândrie toată înrudirea cu înclinațiile, rădăcina al cărei vlăstar este neapărat condiție a acelei valori, pe care numai oamenii și-o pot da?” [8, p. 175-176].

Valoarea *dreptății* (datoriei) presupune *legalitate* (respectarea legii, reglementarea raporturilor dintre părțile executorii ale procesului de executare silită conform legii), *egalitate* (cerința de a realiza aceleași situații între indivizi cu privire la drepturile și îndatoririle pe care le au), și *echitate* (principiu etic și juridic care stă la baza reglementării tuturor relațiilor sociale în spiritul dreptății, egalității și justiției, al colaborării și respectului reciproc). În această ordine de idei, *Codul de procedură civilă a României* prevede, că „orice persoană are dreptul la judecarea cauzei sale în mod echitabil, în termen optim și previzibil de către o instanța independentă, imparțială și stabilită de lege. În acest scop, instanța este dator să dispună toate măsurile permise de lege și să asigure desfășurarea cu celeritate a judecării” [2, art. 5, alin. (1)]. Dispozițiile acestui alineat se aplica în mod corespunzător și în faza executării silite, pe motiv că ea reprezintă o continuare logică a procesului civil, în sensul că fără această instituție nu ar mai putea pune în valoare drepturile recunoscute prin hotărârea judecătorească. Totodată, în *Codul de procedură civilă a RM* este stipulat, că „orice persoană interesată este în drept să se adreseze în instanța judecătorească, în modul stabilit de lege, pentru a-și apăra drepturile încălcate sau contestate, libertățile și interesele legitime” [1, art. 6, alin (1)].

Valoarea *dreptății* poate fi înțeleasă numai în legătură cu valoarea *datoriei*, care desemnează comportamentul necesar, impus în mod imperativ individului, de a respecta normele morale în activitatea sa profesională de judecător sau executor. „Datoria” este una dintre categoriile fundamentale ale eticii care desemnează conceperea de către personalitate a necesității imperioase a îndeplinirii a ceea ce poruncește idealul moral, a ceea ce reiese din el. Semnificația esențială a datoriei morale o constituie caracterul ei imperativ. Aceasta înseamnă că cerințele cristalizate în categoria de „datorie” sunt formulate și se percep sub formă de porunci, al căror conținut este formulat de societate și exprimă dispoziția interioară a personalității de a executa prescripțiile indicate. La determinarea specificului categoriei „datorie” este important a îndeplini normele prescrise de ea în mod constructiv, a manifesta un interes profund și inițiativă pentru realizarea cât mai efectivă a angajamentelor asumate. Iată de ce în cadrul procesului civil, executorul judecătoresc trebuie să ia în calcul caracterul constructiv al datoriei și să nu facă exces de zel. Un alt semn distinctiv, la fel de important pentru exprimarea particularităților categoriei „datorie”, constă în faptul că la analiza ei predomină, de regulă, rațiunea, obiectivitatea și chibzuința [6, p. 176].

Prin urmare, datoria este valoarea de bază a deontologiei profesionale. Ea definește expresia lui „trebuie”, a imperativului interiorizat, implicând adeziunea de conștiință a subiectului și autodeterminarea. Fundamentată în gândirea filosofilor din Grecia Antică (Democrit, Aristotel, stoicii), datoria s-a impus în filosofia modernă prin aportul deosebit adus de către Im. Kant - cel care a consacrat și a sistematizat, de altfel, doctrina deontologică. Autorul „eticii datoriei” conferă acesteia o valoare absolută, universală, necondiționată.

Libertatea constituie o altă valoare morală ce implică starea ființei care nu este supusă constrângerii, ce acționează conform voinței sale, dar numai așa *cum se cuvine/cum trebuie*. Ea nu se reduce pur și simplu la lipsa unor restricții. Libertatea reprezintă o caracteristică a acțiunii înfăptuite: a) cu cunoașterea și luarea în considerație a îngrădirilor obiective; b) după voința proprie și nu după constrângere; c) în condițiile alegerii posibilităților. Ea se fundează pe un grad de independență considerat firesc și de dorit. Libertatea este strâns legată de *responsabilitate*, ea însemnând înțelegerea consecințelor deciziilor și acțiunilor întreprinse. Semnul esențial distinctiv al noțiunii de „responsabilitate” morală constă în faptul că ea se manifestă ca predispunere spirituală a omului de a purta răspundere pentru faptele sale, de a permite opiniei publice să-i aprecieze activitatea. Totodată, responsabilitatea morală îndeplinește rolul unui mijloc original de realizare a cerințelor, cristalizate în categoriile de „datorie” și „conștiință morală”, independent de orice sancțiuni sau interese utilitare. Din această cauză, astăzi statul trebuie să se debaraseze de acei executori judecătorești care au pierdut simțul responsabilității, care acționează conform intereselor personale sau de grup.

Demnitatea reprezintă o valoare etică fundamentală care cuprinde în sine verticalitatea și vrednicia ce reprezintă chintesența umană, presupune existența unei conștiințe a propriei valori, dublată de modestie și corelată cu conștiința valorii celorlalți. Ea ține de caracterul și personalitatea individului și se caracterizează prin următoarele trăsături de caracter: autoritatea morală, cinstea, principialitatea, verticalitatea. Executorii judecătorești trebuie să ia în calcul faptul că sentimentul demnității umane nu trebuie să depindă de împrejurări, el trebuie să persiste mereu între oameni, ca un element indispensabil a oricărei societăți.

În această ordine de idei, atât în *Codul deontologic al executorului judecătoresc din România* în art. 6, cât și în *Codul deontologic al executorului judecătoresc din RM* în art. 5 este stipulat că „corectitudinea și integritatea morală sunt valori fundamentale pe care executorul judecătoresc este obligat să le respecte atât în timpul serviciului, cât și în afara acestuia” [3, 4].

Prin urmare, executorii judecătorești trebuie să recurgă și să materializeze în activitatea de executare a hotărârilor judecătorești atât valorile justiției, cât și principiile independenței și imparțialității, dar și a eficienței în îndeplinirea actului de justiție. Or, independența, imparțialitatea, integritatea sunt, în primul rând, obligații ce derivă din sarcinile de serviciu, care sunt destinate îndeplinirii cu înalt profesionalism a funcției de executare a hotărârilor judecătorești. Prin urmare, *Codurile deontologice al executorului judecătoresc din România și RM*, trebuie să dezvolte importanța valorilor morale, a integrității și manifestările acesteia, începând cu obligația de a preveni și a colabora în combaterea corupției, până la evitarea situațiilor de nepotism și conflict de interese, explicând ce comportament trebuie să adopte executorul în exercitarea funcției sale și care sunt restricțiile în afara activității profesionale. Deontologia profesională a executorului judecătoresc trebuie să dezvolte, de asemenea, ideea de autoritate, în primul rând, cea morală a executorului, ceea ce îl face credibili în societate, astfel, asigurându-se încrederea în actul de justiție.

Principiile pe care executorii judecătorești trebuie să-și fundeze comportamentul, care trebuie să ghideze conduita lui, sunt cele adoptate la Bangalore în anul 2001: „independență, imparțialitate, integritate, etichetă (decentă și corectitudine), egalitate, competență și străduință” [5, partea I, p. 3-8]. Ele au fost concepute în calitate de model de orientare pentru justițiarilor din toată lumea, însă un asemenea sprijin orientativ este deosebit de important, mai cu seamă, pentru cei ce fac dreptate din țările în curs de tranziție de la societatea totalitară la cea democratică, cum ar fi România și RM.

Independența nu reprezintă un privilegiu acordat în beneficiul executorului judecătoresc. Depinde de fiecare executor să respecte și să lucreze în scopul menținerii independenței sistemului de executare a hotărârilor instanțelor de judecată, atât în ceea ce privește aspectul individual cât și cel instituțional. Independența trebuie să-i permită executorului judecătoresc să aplice legea în cadrul procedurilor de executare fără a se teme de faptul că va mulțumi sau nemulțumi orice formă de putere, executivă, legislativă, politică, ierarhică, economică sau opinia publică. De asemenea, executorul judecătoresc trebuie să aibă grijă să rămână independent de colegii săi și de grupurile de presiune.

Este cunoscut faptul că independența justiției este premisa statului de drept și o garanție fundamentală a unui proces echitabil. În consecință, executorul judecătoresc, deținând funcția de executare a hotărârilor judecătorești, trebuie să apere și să servească drept exemplu de independență a justiției, făcând ca actul de justiție să aibă o finalitate certă. Executorul judecătoresc trebuie să exercite funcția de executare a hotărârilor judecătorești în mod independent, pe baza propriei aprecieri a faptelor și în concordanță cu spiritul legii, fără influențe externe, sugestii, presiuni, amenințări și fără vreun amestec, direct sau indirect, indiferent de la cine ar proveni ele și sub ce motiv. În același timp, executorul judecătoresc trebuie să fie independent în relațiile cu societatea în general, și în relațiile cu părțile aflate într-o procedură de executare silită. El trebuie să fie determinat de circumstanțe, să-și îndeplinească rolul de executare a hotărârilor judecătorești cu integritate, în interesul justiției și al societății. Aceeași obligație de integritate executorul urmează să o respecte atât în viața sa publică cât și în cea privată.

Din principiul *integrității*, pentru executorii judecătorești, rezultă obligația de probitate și angajamentul la o atitudine de demnitate și onoare. Probitatea impune executorului judecătoresc să se abțină de la orice comportament lipsit de tact și delicatețe și nu doar de la cel care este contrar legii. Executorul judecătoresc trebuie să conștientizeze faptul că se face obligat să-și îndeplinească îndatoririle juridice fără favoritisme. De aceea, el va dedica cea mai importantă parte a timpului său de lucru activității de executare a hotărârilor instanțelor de judecată.

Totodată, executorul judecătoresc trebuie să fie determinat de circumstanțele din interiorul profesiei de executor judecătoresc ca să refuze, să accepte orice daruri sau avantaje pentru sine sau pentru cei apropiați atât timp cât exercită profesia de executor judecătoresc.

Un alt principiu foarte important care trebuie să se regăsească în cadrul deontologiei profesionale a constituie *onoarea* [4, art. 4] executorului judecătoresc, ce urmează să fie abordată, atât la nivel legislativ cât și practic, în vederea ca executorul trebuie să se asigure că, prin practica profesională și persoana sa, nu pune în pericol imaginea publică a executorului judecătoresc, asociației de executori sau a sistemului de executare a hotărârilor instanțelor de judecată.

Codul deontologic al executorului judecătoresc are misiunea de a ghida conduita executorului judecătoresc în una din situații: cum se colaborează cu presa și cu politicienii, care

sunt limitele prietenilor dintre executori, judecători și procurori sau avocați, care este responsabilitatea față de personalul auxiliar, cât este de importantă punctualitatea, răbdarea și transparența, o audiere, care este importanța auto pregătirii, ce este prejudecata, cum se menține balanța drepturilor părților, cum anume trebuie tratate acestea cu demnitate și prin evitarea discriminărilor, despre libertatea de asociere și de exprimare, inclusiv apariții în media, despre primirea de cadouri, frecventarea de cluburi, baruri, jocuri de noroc sau societăți secrete, ori desfășurarea de alte activități judiciare sau administrative.

Un alt principiu definitoriu al deontologiei profesionale a executorului judecătoresc îl reprezintă *eticheta* - bunele maniere și respectarea lor, care sunt esențiale în îndeplinirea tuturor activităților desfășurate de către executorul judecătoresc. În această ordine de idei, executorul judecătoresc trebuie să evite încălcarea regulilor de bună cuviință sau aparența lipsei acestora în toate activitățile sale de executare silită. Totodată, *principiul etichetei* (decenței și corectitudinii) cere ca executorul judecătoresc să dea dovadă de bunăcuviință în comportamentul său judiciar și extrajudiciar, fiind, de asemenea, corect și cinstit. Doar un așa comportament al executorilor judecătorești poate insufla încredere în sistemul judecătoresc din partea publicului.

Unul din principiile definitorii ale deontologiei profesionale a executorului judecătoresc îl constituie *politețea*, care cuprinde majoritatea regulilor simple de comportament în societate. Politețea este un liant relațional al lumii civilizate, ea poate fi denumită o „permanență atenție acordată celor din jur”, „arta de a fi plăcut celor din jur” sau „respectarea demnității tuturor, începând și terminând cu a ta însuși”. Astăzi politețea nu mai este un „lux”, ci un imperativ categoric al societății contemporane, un semn distinctiv al omului zilelor noastre, o victorie împotriva instinctelor, un îndemn pentru respectarea regulilor de conviețuire socială, a principiilor și normelor de muncă și comportare într-o societate liberă, ce aspiră către frumos. Adevărata politețe subînțelege și bunătatea. Un om binecrescut este un om bun, un altruist, un om generos, cult și manierat.

Corectitudinea constituie un element necesar politeții, reprezentând, în primul rând, o manifestare de respect față de societate. Adevărata politețe implică o corectitudine prevenitoare, plină de atenție, animată de buna-voință. Cuvios (politic) este omul sincer, calm, deschis, atent, nesofisticat, încrezător în forțele proprii și în buna-credință a celorlalți. Politețea reală este senină, luminoasă, dăătoare de mulțumire, de bucurie. Ea încearcă și lărgeste valul de bună-voință în jurul tău, oferă și primește bucurie, o bucurie sănătoasă, robustă, curată și sinceră. și ea va lumina toate lucrurile și pe tine însuși. Iată de ce *Codurile de deontologie profesională a executorului judecătoresc din România și RM* acordă corectitudinii ce este calificată drept valoare fundamentală care executorul judecătoresc este obligat să o respecte atât în timpul serviciului, cât și în afara acestuia [4, art. 4; 3, art. 5].

Un alt principiu definitoriu al deontologiei profesionale a executorului judecătoresc îl constituie *loialitatea*, care împreună cu independența, înseamnă că atunci când executorul depune un jurământ, este legat prin această promisiune de loialitate față de ordinea de drept a statului. Acest angajament presupune loialitate față de *Constituția României* și *Constituția RM*, față de instituțiile democratice ale statului, față de drepturile fundamentale ale cetățeanului, față de lege și de proceduri și față de regulile de organizare a sistemului de executare a hotărârilor judecătorești. Un executor judecătoresc trebuie să îndeplinească cu loialitate două cerințe: să nu depășească competențele care i-au fost încredințate și să exercite aceste competențe. Executorul judecătoresc se face obligat să manifeste umanitate prin respectul față de alte persoane și față de demnitatea acestora, în toate circumstanțele vieții profesionale și private a acestuia. Conduita lui

trebuie să se bazeze pe respectul față de ființele umane, luând în considerare totalitatea caracteristicilor acestora fie ele fizice, culturale, intelectuale sau sociale sau genul persoanelor.

Curtoazia și probitatea intelectuală, sunt principiile care urmează să fie pătrundă în mod necesar în interiorul profesiei de executor judecătoresc, care va governa relațiile executorului judecătoresc cu ceilalți profesioniști din cadrul sistemului de justiție, angajații biroului executorului judecătoresc, avocații, magistrații, părțile implicate în procedura de executare silită și presa.

Prin urmare, valorile morale și principiile fundamentale ale comportamentului care se regăsesc în deontologia profesională executorului judecătoresc pot să influențeze în mod procesul de executare silită, să apere drepturile și libertățile omului.

În concluzie, valorile morale și principiile fundamentale ale comportamentului care se regăsesc în deontologia profesională executorului judecătoresc pot să influențeze în mod procesul de executare silită, să apere drepturile și libertățile omului.

Bibliografie:

1. *Codul de procedură civilă al Republicii Moldova* din 30/05/2003 publicat în Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 111-115/451 din 12/06/2003.
 2. *Codul de procedură civilă al României* din 01/07/2010. Publicat în Monitorul Oficial nr. 247 din 10 aprilie 2015.
 3. *Codul deontologic al executorului judecătoresc din Republica Moldova*. Aprobata prin Hotărârea nr. 19/2010 privind aprobarea Statutului Uniunii Naționale a Executorilor Judecătorești și al profesiei de executor judecătoresc, publicat în Monitorul oficial al Republicii Moldova, Partea I, nr. 713 din 26 octombrie 2010.
 4. *Codul deontologic al executorului judecătoresc din România*. Adoptat prin Hotărârea nr. 21 din 27 aprilie 2007 a Congresului Uniunii Naționale a Executorilor Judecătorești, publicat în M. Of. nr. 430 din 28 iunie 2007.
 5. *Proiectul Codului de Conduită Judiciară de la Bangalore 2001* adoptat de Grupul Judiciar pentru întărirea Integrității Justiției, așa cum a fost revizuit la Masa Rotundă a Președinților Curților Supreme ținută la Palatul Păcii, Haga, 25-26 noiembrie 2002). În: *Comentariu asupra principiilor de la Bangalore privind conduita judiciară* / ed.: Stefanie Ricarda Roos; trad.: Cristi Danileț. București: Edit. C.H. Beck, 2010.
 6. Capcelea, V. *Deontologia profesională a juristului: curs universitar*. București: Editura Universul juridic, 2018.
 7. Chesari, S. *Studii privind standardele etice prevăzute de codul deontologic al executorului judecătoresc*. Chișinău, 2015.
- Pe: http://justice.gov.md/public/files/file/studii/studii_srsj/2015/STUDIUL_PILON...
8. Kant, Im. *Critica rațiunii practice*. În: *Întemeierea metafizicii moravurilor*. Vol. I. București: Ed. Științifică, 1972.
 9. Stoica, Șt. *Prelegeri de etică*. Vol. I. București: Univ. din București, 1974. 286 p.